

Varolan Üstüne (On What There Is)

Willard Van Orman Quine

Çevirmen: Baran Çekim

Çevirmen Önsözü

Meta-ontoloji kavramı Peter van Inwagen tarafından 1998’de Quine’in farklı ontolojik teorileri karşılaştırabilmek adına ortaya koyduğu formel kriter ve yöntemlerin tanımlanması amacıyla öne sürüldü. Son yıllarda, Quineci meta-ontoloji anlayışına karşı birtakım görüşler ortaya çıkmaya başlasa da hala analitik felsefenin ortodoks meta-ontoloji anlayışının Quine’dan esinlendiği söylenebilir.

Quine, ontolojinin temel sorusunun, “nelerin var olduğu” sorusu olduğunu belirtir. Quine’a kadar var olan geleneksel ontoloji, genel olarak hangi tözlerin var olduğu sorusunu, ontolojinin merkezi olarak görmüştür ve bu durum pek çok çelişkiye yol açmıştır. Örneğin, “Pegasus yoktur” önermesinde, Pegasus özel adı, önermenin anlamlı olabilmesi için bir töze gönderim yapmak zorundaymış gibi görünür; fakat halihazırda bir nesneye gönderim yapıyorsa, o zaman var olmadığını söylemek çelişkili olur. Başka bir deyişle, bir nesnenin var olmadığını söyleyebilmek için bile var olduğunu kabul etmemiz gerekiyormuş gibi görünür. Quine, bu sorunu çözebilmek adına Russell’in izinden giderek geleneksel ontolojiden ayrıldı ve en temel haliyle açıklarsak, kriter olarak matematiksel mantıkta varoluşsal niceleyici adlı verilen ögelerin kullanımını belirledi, Quine’a göre fiili olarak niceleyicilerin alanında olan değişkenlerin değerlerinin konusu olan nesnelere var kabul edilmeliydi. Örneğin, dünya görüşümüzde ya da teorimizde “1000 ile 1100 arasında bazı asal sayılar vardır” önermesini kabul ediyorsak, asal sayı adı verilen soyut nesnelere var olduğunu, fiilen onaylıyoruz demektir. Tabiki dünya görüşümüz ya da teorilerimiz içinde niceleyici geçen önermenin konusu olan bütün nesnelere var olduğunu kabul ediyor olmamız saçma ve aşırı kalabalık bir ontolojiye sahip olmamızı gerektirirdi ve de varlığını kabul etmenin rasyonel görünmediği pek çok nesneyi de kabul etmek zorunda kalırdık. Quine’a göre “X nesnesi vardır” tipindeki önermeler ancak ve ancak, doğru olduğunu kabul

ettiğimiz teorinin, doğru olmasını sağlayan nesnelere için geçerlidir, bu nedenle de eğer teorimiz, matematiksel mantık diline çevrildiğinde, varoluşsal niceleyici ile belirtilen önerme, söz konusu nesnenin yok edilebileceği bir şekilde yeniden yazılabiliyorsa, bu durumda teorimiz içerisinde o nesnenin var olduğunu kabul etmek zorunda kalmayız.

Quine'in bir diğer önemli görüşü, metafizik ve ontolojinin, kategorik olarak empirik bilimlerden ayrı olmadığı iddiasıdır. Ontoloji, Russell'ın vurguladığı gibi özel adları unutmamalı ve de teori içerisinde varoluşsal niceleyicinin işaret ettiği nesnelere bakmalıdır. Peki hangi teorilere bakılmalı? Quine, hakiki metafiziğin ve ontolojinin, bilimin sunduğu dünya resmini okuyup, o resmi matematiksel mantık diline dökerek, doğru kabul ettiğimiz bilimsel teorilerin doğruluğunun hangi nesnelere bağlı olduğunu keşfetmesi gerektiğini savundu. Bilimin sunduğu dünya resmini yorumlayan farklı ontolojik teorilerin kıyaslanmasında da farklı bilimsel teorileri karşılaştırırken kullanılan; basitlik, açıklama gücü ve benzeri kıstasları kullanmamız gerektiğini savundu.

Sonuç olarak Quine, analitik felsefeyi oldukça derin bir şekilde etkilemiş bu metninde, bir ontolojik teorinin, var kabul ettiği nesnelere net olarak belirlenebilmesi için bir kriter ortaya koyup, farklı ontolojik teorileri de empirik bilimlerde kullandığımız birtakım kriterlerle karşılaştırabileceğimizi öne sürdü ve de ontolojiye dair tartışmalar için formel bir zemin hazırladı.

Son olarak bu metne yaptıkları olağanüstü katkılardan ve geribildirimlerden ötürü Emre Bilgiç ve Tibet Şahine teşekkürü bir borç bilmekteyim.

Varolan Üstüne¹

Ontolojik problemle ilgili ilginç olan şey onun basitliğidir. Bu sorun üç Anglo-Sakson sözcüğüyle ortaya konulabilir: “Varolan ne var?”. Dahası, bu sorun iki kelimeyle cevaplandırılabilir - “Her şey”²- ve herkes bu cevabın doğru olduğunu kabul edecektir. Ancak, bu yalnızca var olanın var olduğunu söylemektir. Bu durumda hala bir sürü konuda fikir ayrılıkları için yer kalır; ve bu sorun bu nedenle yüzyıllarca canlılığını korumaya devam etmiştir.

Farzedin ki iki filozof olsun, Bay X ve ben, ve biz ontolojik bağlamda farklı görüşlere sahip olalım. Yine farzedin ki Bay X benim var olmadıklarımı öne sürdüğüm şeylerin var olduklarını öne sürsün. Bay X, tamamen kendi bakış açısıyla tutarlı bir şekilde, aramızdaki fikir ayrılığının, benim bazı varlıkların var olduklarını kabul etmememden kaynaklandığını öne sürebilir. Bu durumda ben de elbette onun fikir ayrılığımızı yanlış formüle ettiğini öne sürerek karşı çıkmalıyım, çünkü var olduğunu kabul etmemin beklendiği, onun var olduğunu öne sürdüğü türden şeylerin var olmadığı kanısındayım; ama Bay X’in fikir ayrılığımıza dair formülasyonunu yanlış bulmam önemsizdir, zira her halükarda onun ontolojisinin doğru olmadığını düşünüyorum.

Fikir ayrılığımızı formüle etmeye çalışırsam da bir çıkmaza giriyorum. Bay X’in var kabul ettiği birtakım şeyler var ve ben bunların var olduğunu kabul etmiyorum dersem, çelişkiye düşmüş olurum çünkü bu şeylerin var olduğunu belirtmiş olurum.

---

¹ Bu yazı, daha önce 7 Mayıs 1948 tarihinde Yale Üniversitesi’nin Mezunlar Felsefe Kulübü’nde sunulan bir yazının düzenlenmiş bir versiyonudur. Bu eski versiyon ise 15 Mart tarihinde Princeton Üniversitesi’nin Mezunlar Felsefi Semineri’nde sunulmuştu.

² Orijinal metinde tek kelimeyle cevaplanabileceği söyleniyor: “Everything“. (Çevirmenin dipnotu)

Bu akıl yürütme sağlam olsaydı, şu ortaya çıkardı: herhangi bir ontolojik tartışmada olumsuzlayan tarafın savunucusu, kendisiyle karşıt görüşteki kişinin, kendisiyle farklı bir görüşe sahip olduğunu ifade edememenin dezavantajını taşır.

Bu durum eski Platonik var olmama bilmecesidir. Var olmayan, bir şekilde var olmak zorundadır; aksi takdirde var olmayan şey nedir? Bu karmaşık doktrine “Platon’un sakalı” denilebilir: Tarihsel olarak sürekli Ockham’ın usturasını köreltmesiyle, zor bir problem olduğu kanıtlanmıştır.

Bu düşünce çizgisi Bay X gibi felsefecileri “varlık” atfedebilecekleri her şeye “varlık” atfetmeye, aksi takdirde ise hiçbir şeyin olmadığı cevabından memnun kalmaya iter. Mesela, Pegasus’u ele alalım. Bay X’e göre pegasus var olmasaydı, bu kelimeyi kullandığımızda, hiçbir şey hakkında konuşmamamız gerekirdi ve bu nedenle de Pegasus var değildir demenin kendisi bile anlamsız olurdu. Bay X, Pegasus’un varlığının reddi tutarlı olarak savunulamayacağından da onun var olduğu sonucunu çıkarır.

Doğruyu söylemek gerekirse, Bay X kendisini uzay-zamanın yakında ya da uzakta herhangi bir bölümünde, etten kemikten uçan bir atın var olduğuna ikna edemez. Pegasus hakkında daha fazla bilgi vermesi için zorlanırsa, bu durumda Pegasus’un insanların zihinlerindeki bir fikir olduğunu öne sürer. Ancak burada bir karışıklık belirgin olmaya başlar. Argümanın doğru olduğunu kabul etsek ve zihinsel Pegasus-fikri olan bir varlığın var olduğunu, hatta- bu makul olmasa da- eşsiz bir varlık olarak var olduğunu onaylasak bile; akılda var olan Pegasus fikri, insanların Pegasus’un varlığını reddettiğinde anlatmaya çalıştığı varlık değildir.

Bay X Parthenon’u asla Parthenon’un fikri ile karıştırmamaktadır. Parthenon fizikseldir; Parthenon’un fikri zihinseldir Bay X’in savunduğu versiyonda bu geçerlidir ve sunabileceğim

daha iyi bir görüş yok. Parthenon görülebilirdir, Partheon'un fikri görünmezdir. Bu ikisi kadar birbirinden farklı ve birbirine karıştırması zor olan iki şey tahayyül etmesi kolay değildir. Ancak ne zamanki mevzu bahis Parthenon değil de Pegasus olur o zaman karışıklıklar başlar, çünkü Bay X hemen Pegasus'un var olmadığını belirtmektense, ilkel ve oldukça bariz bir illüzyona kapılır.

Pegasus'un var olmasının zorunlu olduğu, aksi takdirde Pegasus'un var olmadığını söylemenin bile bir saçmalık olacağı düşüncesi Bay X'i temel bir karışıklığın içine atmıştır. Aynı bakış açısından ilerleyen daha incelikli zihinler, yanlışlığı daha zor görülen, bu nedenle çürütmesi de daha zor olan birtakım görüşler öne sürerler. Bu ince zihinlerden birisine Wyman adını verelim. Wyman, Pegasus'un aktüelleşmemiş olası bir şey olduğunu öne sürüyor. Ona göre, Pegasus var değil derken, aslında kastettiğimiz şey Pegasus'un aktüellik niteliğini taşımayan bir varlık olduğu. Pegasus'un aktüel olmadığını söylemek, mantıksal olarak, Parthenon'un kırmızı olmadığını söylemekle eşit değerdir; iki durumda da varlığını sorgulamadığımız var olanlar hakkında konuşmuş oluyoruz.

Bu arada, Wyman eski, güzel mevcut olma kelimesini mahvetme konusunda bir araya gelen filozoflardan birisidir. Aktüelleşmemiş olası varlıkları kabul etmesine rağmen, mevcudiyet kelimesinin anlamını yalnızca aktüel olanla sınırlar ve kendisi ve onun şişkin evrenini reddeden bizler arasında, ontolojik olarak anlaşma olduğu yanlışlığını sürdürür. Biz gündelik yaşamımızdaki kullandığımız şekliyle "mevcut olma" fiilini baz alırsak, Pegasus mevcut değildir dediğimizde, basitçe Pegasus diye bir var olan yok demiş oluruz. Pegasus var olsaydı, gerçekten de uzay-zaman içerisinde olurdu, bunun tek sebebi ise Pegasus kelimesinin uzay-zamansal çağrışımlara sahip olmasıdır, mevcut olma fiilinin bu çağrışımlara sahip olması değildir. Biz

küpkök 27'nin var olduğunu kabul ederken burada uzay-zamansal bir referans yoksa bunun sebebi küpkökün uzay-zamansal bir varlık olmamasıdır, "mevcut olma" kelimesini muğlak bir şekilde kullanmamız değildir. Fakat, Wyman makul görünebilmek için kötü bir hamle yaparak, bize Pegasus'un mevcut-olmayışını lütfeder, sonrasında da bizim Pegasus'un mevcut-olmayışını ifade ederken kastettiğimiz şeye karşıt olarak Pegasus'un var olduğunda) ısrar eder. Mevcudiyetin [*existence*] ve var olmanın [*subsistence*] farklı şeyler olduğunu söyler. Bu karmaşıkla baş etmenin bildiğim tek yolu, Wyman'a mevcut olma kelimesini teslim etmektir. Bu kelimeyi kullanmamaya çalışacağım, neticede hala "var olma" kelimesine sahibim. Bu kadar sözlük bilgisi yeter, Wyman'ın ontolojisine geri dönelim.

Wyman'ın aşırı kalabalık evreni pek çok açıdan sevimsizdir. Bu, bizim ıssız manzaraları seven estetik anlayışımızı rahatsız etmektedir, ancak en kötüsü bu değil. Wyman'ın olası varlıklar çöplüğü, belirsiz birtakım öğelere olanak sağlar. Mesela, kapı aralığındaki olası kilolu adamı ele alın, ve yine aynı şekilde, kapı eşiğindeki olası kel adamı ele alın. Onlar aynı olası adam mıdır, yoksa iki olası adam mı vardır? Buna nasıl karar veririz? O kapı eşiğinde kaç tane olası adam vardır? Oradaki zayıf olası adamlar kilolu olası adamlardan fazla mıdır? Kaç tanesi birbirine benziyor? Yoksa onların birbirine benzer olması onların bir olduğunu mu gösterir? Birbirine benzer iki olası şey yok mu? Ve bunu söylemek iki şeyin birbirine benzer olmasının imkansız olduğunu söylemekle aynı şey midir? Ya da, neticede, özdeşlik kavramı basitçe aktüelleşmemiş olası varlıklara uygulanamaz mıdır? Ama bu durumda birbirleriyle özdeş ve birbirinden farklı olduğu anlamlı bir şekilde dile getirilemeyen varlıklarla ilgili konuşmanın ne anlamı vardır? Bu sorunların çözümü mümkün görünmüyor. Tekil kavramlara dair Fregeci bir terapi belki bir nebze düzelme sağlar ama en iyisi Wyman'ın çöplüğünü temizleyip, yolumuza devam etmek olur.

Olasılık; zorunluluk, imkansızlık ve olumsuzluk kipleri ile beraber, sırtımızı dönmemiz gerektiğini ima etmediğim birtakım problemlere yol açıyor. Fakat en azından kiplikleri, bütün bir önermeye uygulanacak şekilde sınırlamalıyız. Olası belirtecini, bütün önermeye uygulayacak şekilde kullanabilir ve bu tip bir kullanımın semantik analizi hakkında sorgulamalar yapabiliriz ancak evrenimizi sözümona *olası varlıkları* içerecek şekilde genişletmenin faydası oldukça sınırlıdır. Bana kalırsa bu tip bir genişletmenin temel motivasyonu, Pegasus kavramının bir şekilde var olduğunu söyleme ihtiyacıdır zira aksi takdirde Pegasus yoktur demek bile anlamsız olurdu.

Yine de, Wyman'ın potansiyel var olanlar evreninin bolluğu, yukarıdaki örnekte ufak bir değişiklik yapıp, Pegasus yerine Berkeley Üniversitesi'ndeki yuvarlak kare kubbeden bahsettiğimizde, bir hiç gibi görünecektir. Eğer, Pegasus var olmasaydı onun var olmadığından bahsetmek anlamsız olacaksa, aynı şekilde, eğer Berkeley Üniversitesi'ndeki yuvarlak kare kubbe var olmasaydı, bu yuvarlak kare kubbenin de var olmadığını söylemek anlamsız olacaktı. Fakat Pegasus'tan farklı olarak, Berkeley Üniversitesi'ndeki yuvarlak kare kubbe aktüelleşmemiş olası bir şey olarak bile kabul edilemez. Wyman'ı ek olarak aktüelleşmemiş imkansızlar diye bir varlık alanının varlığını kabul etmeye yöneltebilir miyiz? Bu sorunun yanıtı evet ise, bu varlık alanı hakkında epey utanç verici sorular ortaya çıkacaktır. Hatta Wyman'ı çelişkiler içerisinde tuzağa düşürüp, onu bazı var olanların hem yuvarlak hem kare olduğunu kabul etmeye zorlayabiliriz. Fakat kurnaz Wyman ikilemin diğer tarafında olmayı seçip, Berkeley Üniversitesi'ndeki yuvarlak, kare kubbenin var olmadığını söylemenin anlamsız olduğunu iddia edebilir. 'Yuvarlak, kare kubbe' ifadesinin kendisinin anlamsız olduğunu savunur.

Wyman bu alternatifini savunan ilk kişi olmayacaktır. Çelişkilerin anlamsız olduğuna dair görüş geçmişe kadar gider. Dahası bu gelenek, Wyman'la herhangi bir ortak motivasyonu varmış gibi görünmeyen Wittgenstein'da bile varlığını sürdürür.

Yine de böyle bir görüşe dair eğilimin ilk olarak Wyman'ın motivasyonuna benzer bir motivasyonla ortaya çıkıp çıkmadığını merak ediyorum. Böyle bir görüş kesinlikle kendisinde bir çekicilik barındırmıyor ve de savunucularını, saçmaya indirgeme yöntemine meydan okuduğu – içinde oldukça çarpıcı bir kendi kendini saçmaya indirgeme bulunduğunu sezdiğim bir meydan okuma- oldukça hayalperest uç noktalara sürüklüyor.

Dahası, çelişkilerin anlamsızlığına dair görüşün, neyin anlamsız olup olmadığını belirlemeyi imkansız hale getiren ciddi metodolojik sıkıntıları mevcut. Bu görüşe bağlılık durumunda, bir işaretler dizisinin, bırakın başkaları için bir anlam ifade edip etmeyeceğini, bireysel olarak bile bir anlama sahip olup olmadığını, sistematik olarak belirlemek sonsuza kadar imkansız olacaktır. Çünkü, Church'un matematiksel mantıktaki keşfine göre, çelişkiye dair genel olarak uygulanabilecek bir test var olamaz.

Platon'un sakalı hakkında küçümseyici bir şekilde konuştum ve meselenin karmaşa içinde olduğunu ima ettim. Ona müsamaha göstermenin ne tür sıkıntılar yaratabileceğini uzunca anlattım. Artık, adım atma zamanı geldi.

Russell, tekil betimlemeler adlı teorisinde görünüşteki isimlerin, bu isimlerle isimlendirildikleri iddia edilen varlıkların var olduğunu kabul etmeden, onların nasıl anlamlı bir şekilde kullanılabilirdiğini gösterdi. Russell'ın teorisinin doğrudan uygulandığı isimler, 'Waverly'nin yazarı', 'Şimdiki Fransa kralı' 'Berkeley Üniversitesi'ndeki yuvarlak kare kubbe' gibi kompleks betimleme yapan isimlerdir. Russell bu ifadeleri sistematik olarak ait olduğu cümlelerin bir parçası olarak analiz etti. Örneğin, "Waverly'nin yazarı bir şairdi." cümlesi bir bütün olarak "Birisi (veya daha da iyisi: bir şey) Waverly'i yazdı ve yazan kişi – veya şey – şairdi ve başka kimse Waverly'i yazmadı. ' şeklinde ifade edildi. (Sondaki ifade yazan kişinin teklifini

onaylamak için kullanılıyor). ‘Berkeley Üniversitesi’ndeki yuvarlak, kare kubbe pembedir’ cümlesi ise ‘Bir şey yuvarlak ve karedir ve Berkeley Üniversitesi’nde’ki bir kubbedir ve pembedir ve başka hiçbir şey yuvarlak ve kare ve Berkeley Üniversitesi’nde’ki bir kubbe değildir.’ şeklinde ifade edildi.

Bu analizin yararı, isim gibi görünen betimleyici ifadenin, bir bağlam içerisinde tamamlanmamış bir sembol olarak yeniden ifade edilmesinden gelir. Betimleyici ifadenin çözümlemesi için birleşik bir ifade önerilmezken, ifadenin bağlamı olan bütün bir önerme – bu önermenin doğru ya da yanlış olsun fark etmeksizin- anlamını korur.

‘Waverly’nin yazarı bir şairdi’ önermesi, Bay X ve Wyman tarafından hatalı bir şekilde, cümlenin anlamlı olabilmesi için objektif bir referansı olması gerektiği varsayılan ‘Waverly’nin yazarı’ kısmını içerir. Fakat cümlenin Russell tarafından yapılan yeni ifade biçiminde -‘ Bir şey Waverly’i yazdı ve şairdi ve başka hiçbir şey Waverly’i yazmadı’- nesnel referans yükümlülüğü, betimleyici ifadenin üzerinden alınıp, mantıkçıların bağlı değişkenleri, niceleyici değişkenler dedikleri – bir şey, hiçbir şey, her şey gibi ifadeler – sözcükler tarafından üstlenilir. Bu sözcükler, bırakın özel olarak Waverly’nin yazarı anlamında olan isimler gibi davranmayı, herhangi bir isim olma niteliğini taşımayıp, onlara has bir belirsizlik içerisinde genel olarak var olanlara işaret ederler. Bu niceleyici kelimeler veya bağlı değişkenler elbette dilin temel öğelerindedir ve en azından bağlam içerisinde anlamlılıkları bozulmaz. Fakat anlamlılıkları hiçbir şekilde ne Waverly’nin yazarını ne de Berkeley Üniversitesi’ndeki yuvarlak, kare kubbeyi ya da herhangi bir belirlenmiş objeyi varsaymaz.

Betimlemelerin söz konusu olduğu yerde, artık varlığın onaylanması ya da reddedilmesi konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmaz. ‘Waverly’nin bir yazarı vardır’ cümlesi Russell

tarafından ‘Birisi (ya da daha kesin bir ifadeyle bir şey Waverly’i yazdı ve başka herhangi bir şey Waverly’i yazmadı’ şeklinde ifade edilir. “Waverly’nin yazarı var değildir” ifadesi de benzer şekilde ‘Ya hiçbir şey Waverly’i yazmadı ya da iki veya daha fazla şey Waverly’i yazdı’ şeklinde anlaşılır. Bu ifade yanlış, fakat anlamlıdır ve Waverly’nin yazarına referans yapan belirli bir ifade barındırmaz. ‘Berkeley Üniversitesi’ndeki yuvarlak, kare kubbe var değildir’ ifadesi de aynı şekilde analiz edilir. Böylelikle, var olmamaya dair ifadelerin kendi kendisiyle çeliştiği yönündeki kanı yıkılmış olur. Varlık ya da yokluk bildiren herhangi bir cümle, Russell’ın betimleme teorisi tarafından analiz edildiğinde, varlığı inceleme konusu olan sözde var olanı isimlendiren ifadeler ortadan kalkar ve cümlenin anlamlılığı artık böyle bir varlığın varsayılması gerektiğini düşündürmez.

Peki Pegasus’a ne olacak? Bu betimleyici bir ifadeden ziyade bir kelimedir, Russell’ın argümanı buna doğrudan uygulanamaz. Fakat kolaylıkla, uygulanabilir hale getirilebilir. Yalnızca, Pegasus’u, düşüncemize uygun bir şekilde, bir betimleme ifadesi olarak ifade etmeliyiz: mesela ‘Bellerophon’da ele geçirilmiş kanatlı at’. ‘Pegasus’ yerine böyle bir ifade kullandığımızda, ‘Pegasus var’ veya ‘Pegasus yok’ cümlelerini tam da Russell’ın ‘Waverly’nin yazarı var’ ve “Waverly’nin yazarı var değildir” ifadelerini analiz ettiği gibi inceleyebiliriz.

‘Pegasus’ gibi bir kelimelik bir ismi ya da isim olduğu iddia edilen şeyi, Russell’ın betimleme teorisiyle incelemek için, kelimeyi bir betimleyici ifadeye çeviriyor olabilmemiz gerekir. Fakat bu aslında gerçek bir kısıtlama değildi. Pegasus kavramı belirsiz ya da temel bir kavram olsaydı, öyle ki bu kavramın betimleyici bir ifadeye hiçbir uygun dönüşümü onu bilindik satırlar içinde sunamasaydı, yine de yapay ve önemsiz görünen şu araçtan faydalanabilirdik: Hipotetik olarak Pegasus olmak niteliğinin analiz edilemez, indirgenemez bir nitelik olduğunu kabul edip,

'Pegasus-tur' veya "pegasusar" gibi bir fiil kullanabilirdik. 'Pegasus' isminin kendisi türetilmiş bir öge olarak görülebilir, Pegasus-olan şey' veya 'Pegasusan şey' olarak belirlenebilirdi.

Eğer 'pegasusar' gibi bir yüklem, bizi pegasusmak diye bir niteliğin Platon'un cennetinde veya insanın zihninde var olduğunu kabul etmeye zorluyorsa, kabul. Ne biz ne Wyman ne de Bay X şu ana kadar tümellerin varlığı ya da yokluğu hakkında bir düşünce öne sürmedik, sadece Pegasus hakkında konuştuk. Pegasusmak ifadesi ile bağıntılı olarak, 'Pegasus' ismini, Russell'ın betimleme teorisini baz alarak bir betimleme öznesi olarak ele alabiliyorsak, Pegasus'un var olamayacağını, bir anlamda Pegasus'ın varlığını onaylamadan ifade edemeyeceğimize dair eski iddiadan kurtulmuş oluyoruz.

Argümanımız artık oldukça genel. Bay X ve Wyman, 'bir şey' yerine temel ve betimleyici bir tekil isim koyduğumuzda 'Bir şey var değildir' cümlesini o bir şey var değilse anlamlı bir şekilde kabul edemeyeceğimizi farz ediyordu. Artık bu varsayımın oldukça genel bir biçimde temelsiz olduğu görülüyor; çünkü cümledeki tekil isim, bariz ya da bariz olmayan bir şekilde, tekil bir betimlemeye çevrilerek genişletilebilir, ardından Russell'ın belirlediği şekilde analiz edilebilir.

Fakat buradan artık ontolojik yükümlülüklerimiz olmadığı sonucunu çıkaramayız. 1000 ile 1010 arasında asal sayıların var olduğunu söylediğimizde, kendimizi bütünüyle sayıları içeren bir ontolojiye, insan başlı atların var olduğunu söylediğimizde insan başlı atları içeren bir ontolojiye ve Pegasus var dediğimizde, Pegasus'u içeren bir ontolojiye bağlı kılmış oluyoruz. Fakat, Pegasus ya da Waverly'in yazarı ya da Berkeley Üniversitesi'ndeki yuvarlak kare kubbe yoktur dediğimizde, kendimizi Pegasus'u, Waverly'in yazarını ve söz konusu kubbeyi içeren bir ontolojiye bağlı kılmış olmuyoruz. Artık, tekil bir terim içeren bir cümle/önerme anlamlı olduğunda bu anlamlılığın bu terimle isimlendirilen bir varlığı varsayıyor olduğuna dair bir

yanılıya kapılıp, boş yere çaba harcamıyoruz. Tekil bir terimin anlamlı olması için referansı olan bir şeyin ismi olmaya ihtiyacı yoktur.

Eğer Wyman ve Bay X – çok azımızın gördüğü gibi -gerçekten de bir objenin ismi olan tekil terimlerde dahi anlam ve isimlendirme arasında uçurum olduğunu görebilseydi, bu çözüm Russell'ın bile yardımı olmadan onların kafasına dank edebilirdi. Frege'nin örneği bize yardımcı olacaktır: 'Akşam yıldızı' buradan milyonlarca kilometre ötede, uzayda hızlıca ilerleyen büyük bir fiziksel objeyi isimlendirir. 'Sabah yıldızı' da muhtemelen ilk kez bazı Babilli gözlemciler tarafından fark edilen aynı objeyi isimlendirir. Fakat bu iki ifade aynı anlama sahipmiş gibi görülemez, aksi takdirde Babilliler gözlemlerini bırakıp, kelimelerin anlamı hakkında düşünerek tatmin olabilirdi. O zaman, birbirinden farklı olan iki anlam, iki durumda da bir ve aynı olan bu isimlendirilmiş objeden de farklı olmalı.

Anlam ile isimlendirmenin karıştırılması Bay X'i sadece, Pegasus'u anlamlı bir şekilde inkar edemeyeceğini düşündürmekle kalmadı, aynı zamanda Pegasus'un bir fikir, zihinsel bir varlık olduğu şeklindeki saçma fikre de sürükledi. Bu karışıklığın yapısı şu şekildedir. Bay X, isimlendirilen bir obje olduğu iddia edilen Pegasus ile Pegasus kelimesinin anlamını karıştırdı ve kelimenin anlamlı olabilmesi için Pegasus'un var olması gerektiği sonucuna vardı. Fakat anlamlar ne türden şeylerdir? Bunun yanında, anlamları makul bir biçimde zihindeki fikirler olarak açıklayabiliriz, ancak bunun için zihindeki fikirler fikrini açık bir şekilde anlamlandırabilmeliyiz. Bu nedenle en başta anlamıyla karıştırılan Pegasus, zihindeki bir fikir olarak anlaşılır. Şu daha dikkat çekicidir ki: Bay X ile aynı başlangıç motivasyonuna sahip olan Wyman bu tikel hatadan uzak durmalıydı ve de aktüelleşmemiş olası şeyler hakkında şüphe duymalıydı.

Şimdi tümellerin ontolojik problemine geri dönelim, yani nitelikler, ilişkiler, sınıflar, sayılar ve fonksiyonlar var mı sorusuna. Bay X, karakteristik bir şekilde, tümellerin var olduğunu düşünür. Nitelikler hakkında, ‘Kırmızı evler, kırmızı güller, kırmızı gün batımları var ve bu durum hepimizin kabul etmek zorunda olduğu, felsefi bir sağduyudur. O zaman bu evler, güller ve gün batımları ortak bir şeye sahiplerdir ve sahip oldukları ortak şey, benim kırmızılık niteliği derken kastettiğim şeyden başka bir şey değildir’ şeklinde iddiada bulunur. Bay X için bu nedenle niteliklerin var olduğu, kırmızı evlerin, güllerin, gün batımlarının var olduğundan bile daha kesin ve apaçık bir olgudur. Bana kalırsa, bu metafiziğin ya da en azından metafiziğin ontoloji adı verilen kısmının karakteristik bir özelliğidir: bir konudaki bir ifadeyi doğru kabul eden kişi, doğru bulduğu ifadenin doğruluğunu apaçık bir şekilde kabul etmelidir. Kişinin ontolojisi, onun bütün deneyimleri, hatta en bilindik olanları bile onun aracılığıyla yorumladığı kavramsal şemanın temelidir. Belirli bir kavramsal şema içerisinde değerlendirme yapılırken de – ve başka türlü bir yargı nasıl mümkün olabilir ki? – Ontolojik bir önerme herhangi bir ekstra gerekçelendirmeye gerek duymadan sunulur. Ontolojik önermeler, sıradan olgulara dair gündelik önermelerin her çeşidinden doğrudan çıkar. Örneğin, —Bay X’in kavramsal şemasına göre her durumda — ‘Bir nitelik vardır’, ‘Kırmızı evler, kırmızı güller, kırmızı gün batımları vardır’dan çıkar.)

Bay X’e aksiyomatik görünen ontolojik bir önerme başka bir kavramsal şema ile değerlendirildiğinde, onunla eşdeğer bir doğrudanlığa ve apaçıklığa sahip olacak şekilde, onun yanlış olduğunu sonucuna varılabilir. Kişi, kırmızı evlerin, güllerin ve gün batımlarının var olduğunu kabul edebilir fakat bunların arasında, yaygın olan ve yanlışla sürükleyen bir konuşma biçiminin haricinde, herhangi ortak bir nokta olmadığını belirtebilir. ‘Evler’, ‘güller’ ve ‘gün batımları’ kelimeleri; evler, güller ve gün batımları olan çeşitli bireysel var olanlara, ‘kırmızı’

veya ‘kırmızı obje’ kelimeleri; kırmızı evler, kırmızı güller ve kırmızı gün batımları olan bireysel var olanlara işaret ederler; fakat bunlara ek olarak, bir birey olarak ya da başka bir şekilde, ‘kırmızılık’ sözcüğü ile isimlendirilen, ve hatta, ‘ev olmaklık’, ‘gül olmaklık’ ve ‘gün batımı olmaklık’ sözcükleriyle isimlendirilen hiçbir varlık yoktur. Evler, güller ve gün batımlarının kırmızı olması nihai ve indirgenemez olarak ele alınabilir ve Bay X’in ‘kırmızılık’ gibi adlar altında varsaydığı okült nesnelere, açıklama gücümüzü arttırmadığı söylenebilir.

Bay X’in tümellere dair ontolojisini bize dayatabilmek için kullandığı yollardan birisi, daha biz tümeller problemine dönmeden ortadan kalktı bile. Bay X ‘kırmızı’ veya ‘kırmızı-dır’ gibi hepimizin kullanmayı kabul ettiği yüklemelerin, anlamlı olabilmeleri için tümel bir nesneyi isimlendirmiş olmaları gerektiğini savunamaz. Çünkü bir şeyin ismi olmanın, anlamlı olmaktan çok daha özel bir özellik olduğunu gördük. Bizim 'pegasusar' yüklemine kullanarak bir tür pegasus olma/pegasusan niteliğini varsaydığımızı bile savunamaz, en azından bu argümanla.

Fakat, Bay X farklı bir stratejiye başvurur. “Anlam ve isimlendirme arasında yaptığımız ayrımı kabul edelim, hatta "kırmızıdır", "pegasusar" ve benzerlerinin, yüklemelerin ismi olmadıklarını varsayalım. Yine de onların anlama sahip olduğunu kabul ediyorsunuz. Ama bu anlamlar, isimlendirilmiş olsun ya da olmasın hala tümeldirler ve bunlardan bazılarının, benim nitelik dediğim ya da nihayetinde nitelikle aynı kapıya çıkan şeyler olduğunu bile söylemeyi göze alabilirim.”

Bay X için bu sık rastlanılmayacak bir şekilde zekice bir söylem ve buna karşı çıkmak için bildiğim tek yol anlamı kabul etmemek olur. Fakat anlamı kabul etmeyi reddetmeye dair isteksizlik duymuyorum, çünkü bunu yaparak, kelimeler ve önermelerin anlamlı olduğunu reddetmiyorum. Bay X ve ben dilsel biçimlerin anlamlı ve anlamsız olarak sınıflandırılmasında

lafza göre anlaşabiliriz. Bay X anlamlı olmayı, benim yorumlamadığım biçimde, anlam denilen soyut bir varlığa *sahip olmak* (bir anlamda "sahip olmak") olarak yorumlasa da durum değişmez. Ben verili bir dilsel ifadenin anlamlı [*meaningful*] (veya manalı [*significant*], böyle ifade etmeyi, anlamların temeli olarak varlıkları göstermemek için tercih ediyorum) olmasının nihai ve indirgenemez olduğunu iddia etmekte özgürüm; veya, onu, söz konusu dilsel ifade ve ona benzer diğer ifadelerin varlığında, doğrudan insanların hangi eylemlerde bulduklarını baz alarak analiz etmeyi üstlenebilirim.

İnsanların, gündelik hayatta anlamlar hakkında konuşurken veya konuşuyormuş gibi görünürken izlediği kullanışlı yollar ikiye indirgenebilir: anlama sahip olmak, yani anlamlılık, ve aynı anlamda olmak, eş anlamlılık. Bir ifadeye anlam vermek olarak adlandırılan şey basitçe eş anlamlısının, kendisinden daha açık bir dilde ifade edilmesidir. Bu tip anlamlara karşı olsak bile, ifadeler hakkında doğrudan bir şekilde konuşurken onları anlamlı veya anlamsız olarak ve birbirleri açısından eş anlamlı veya eş sesli olarak değerlendirebiliriz.

“Anlamlı” ve “eş anlamlı” sıfatlarını belirli bir derecede açık ve titiz bir şekilde açıklama problemi – gördüğüm kadarıyla, öncelikli olarak davranışlar yönünden– önemli olduğu kadar da zordur. Fakat, anlamlar olarak adlandırılan özel ve indirgenemez aracı varlıkların açıklayıcı değeri tabii ki de illüzyondur.

Şimdiye kadar, tekil terimlerin isimlendirmiş gibi görüldüğü varlıkların olduğu varsaymadan, bu terimleri cümle içerisinde anlamlı bir şekilde kullanabileceğimizi savundum. Dahası, genel terimleri, örneğin yüklemeleri, onların soyut varlıkların isimleri olduğunu kabul etmek zorunda olmadan da kullanabileceğimizi; ifadeleri de anlamlar denilen bir varlık alanını kabul etmeden, anlamlı ve birbirleriyle eş anlamlı ve eş sesli olarak görebileceğimizi belirttim. Bu noktada Bay

X, bizim ontolojik bağışıklığımızın bir sınırı olup olmadığını merak etmeye başlar.

Söyleyebileceğimiz hiçbir şey bizi tümellerin ve kabul etmek istemediğimiz türden varlıkların var olduğunu kabul etmeye itemez mi?

Bu soruya zaten, Russell'ın betimleme teorisini baz alarak bağıli değişkenlerden veya niceleyici değişkenlerden, bahsederken olumsuz bir yanıt vermiştim. Örneğin, kırmızı evler ve gün batımlarında ortak bir şeyin (bağıli değişkenin) var olduğunu veya 1000 ile 1010 arasında asal bir sayı olan bir şeyin var olduğunu söylerken, kendimizi kolaylıkla ontolojik yükümlülükler altına sokabiliriz. Fakat bağıli değişkenlerinin kullanımı temelde, bizim kendimizi ontolojik yükümlülüklerle dahil edebileceğimiz tek yoldur. İsim olduğu iddia edilen ögelerin kullanımı kriter değildir çünkü onların isim olma klığını, bağıli değişkenler ile onaylayabileceğimiz şeylerde onlara karşılık gelen bir varlık varsayımı tespit edilmediği sürece tereddütsüz bir şekilde reddedebiliriz. İsimler, ontolojik mesele için gerçekte bütünüyle önemsizdir; çünkü "Pegasus" ve "pegasusmak" arasındaki ilişkide göstermiş olduğum gibi isimler, betimlemelere dönüştürülebilir ve Russell gösterdi ki betimlemeler yok edilebilir. İsimler yardımıyla ifade edebildiğimiz her şey, isimleri kullanmadığımız bir dilde bütünüyle ifade edilebilir. Var olmak, sadece ve sadece, bir değişkenin değeri olmaktır. Geleneksel dilbilimin kategorileri açısından bu kabaca şunu söylemek anlamına gelir: var olmak, bir zamirin gönderim alanında var olmaktır. Zamirler, gönderimin temel araçlarıdır, isimler belki de ön-zamir [*pro-pronoun*] olarak adlandırılabilir. Niceleyici değişkenler, 'bir şey', 'hiçbir şey', 'her şey'; olabilecek bütün ontolojimizi kapsar ve belirli bir ontolojik varsayımdan, ancak ve ancak söz konusu varsayım, onun kabul ettiğimiz ifadelerden birini doğru kılabilmesi için değişkenlerimizin içerdiği varlıklar arasında değerlendirilmek zorundaysa, sorumluyuz.

Örneğin, bazı köpeklerin beyaz olduğunu söyleyebilir ve köpekliği ya da beyazlığın varlığını kabul etmeyerek kendimizi sınırlamayabiliriz. “Bazı köpekler beyazdır” köpek olan bazı şeylerin beyaz olduğunu söyler ve bu önermenin doğru olabilmesi için bağlı değişkeni olan “bazı” ifadesinin kapsamında, bazı beyaz köpeklerin bulunması gerekir fakat köpeklik ya da beyazlığın bulunması gerekli değildir. Diğer yandan, bazı zoolojik türlerin çapraz döllenmiş olduğunu söylediğimizde kendimizi, kendileri ikiden fazla tür olan varlıkları, soyut olmalarına rağmen tanımaya yükümlü kılmış oluyoruz. En azından bu önermeyi yeniden ifade etmenin bir yolunu bulana kadar, kullandığımız bağlı değişken kısmında türlere yapılan görünüşte referansın kaçınılmaz bir konuşma biçimi olduğunu göstermekle yükümlüüz.

Eğer felsefi ve felsefi olmayan söylemlerimizde içinde bulunduğumuz ontolojik yükümlülüğü azaltmaya çalışıyor gibi görünüyorsam, 1000 ve 1010 arasındaki asal sayılar örneğinin açıkça gösterdiği gibi, boynuna kadar soyut varlıkların ontolojisine batmış klasik matematiği, vurgulamama izin verin. Tam bu nedenle tümeller hakkındaki büyük orta çağ tartışması, yeni bir şekilde modern matematik felsefesinde canlandı. Mesele, eskisine nazaran daha açık; çünkü artık belirli bir teori ya da söylem formunun bağlı olduğu ontolojiyi belirlemek adına daha net bir ölçütümüz var: Bir teori sadece, bu teoride öne sürülen ifadelerin/evetlemelerin doğru kılınabilmesi için, bu teorinin bağlı değişkenlerinin onlara gönderim yapma zorunluluğunun olduğu varlıklara bağlıdır.

Ontolojik varsayımlara dair bu ölçüt açık bir şekilde felsefi gelenekte ortaya çıkmadığı için, modern felsefi matematikçiler, eski tümeller problemini, berraklaştırılmış yeni bir formda tartışıklarını genel olarak göremediler. Fakat matematiğin temellerine dair modern görüş ayrılıkları oldukça açık bir şekilde, bağlı değişkenlerin gönderimde bulunmasına izin verilmesi gereken varlıklar alanına dair anlaşmazlıklara indirgenebilir.

Tarihçiler tümellere dair üç temel orta çağ görüşünü; realizm, kavramcılık ve nominalizm olarak belirlemişlerdir. Özünde bu üç doktrin 20.yüzyılın matematik felsefesinin çalışmalarında, mantıksalcılık[*logicism*], sezgicilik ve formalizm adları altında yeniden ortaya çıkar.

Realizm, kelime olarak tümeller hakkındaki orta çağ tartışmasıyla ilişkili olarak kullanıldığı haliyle, tümeller veya soyut varlıkların zihinden bağımsız olarak var olduğunu ve zihnin onları keşfedebileceğini ama yaratamayacağını savunan Platoncu görüştür. Modern dönem Platonistleri olan Frege, Russell, Whitehead, Church ve Carnap tarafından temsil edilen mantıksalcılık, bilinen ve bilinmeyen, belirlenebilen ve belirlenemeyen soyut varlıklara, ayırım yapmaksızın gönderimde bulunan bağlı değişkenlerin kullanımına izin verir.

Kavramcılık, tümellerin var olduğunu fakat zihin ürünü olduğunu iddia eder. Modern dönemde Poincaré, Brouwer, Weyl ve diğerleri tarafından o ya da bu şekliyle savunulan sezgicilik; soyut varlıklar, önceden belirlenmiş bileşenlerden bireysel olarak oluşturulabiliyorlarsa, onlara gönderimde bulunmak adına bağlı değişkenlerin kullanılmasını kabul eder. Franenkel'in belirttiği gibi sezgicilik sınıfların icat edildiğini savunurken, mantıksalcılık sınıfların keşfedildiğini iddia eder; bu realizm ve kavramcılık arasındaki eski karşıtlığın gerçekten de makul bir açıklamasıdır. Bu karşıtlık basit bir kelime oyunu değildir, klasik matematiği ne derece kabul edeceğimize dair önemli bir fark yaratır. Mantıksalcılar veya realistler, varsayımlarını Cantor'un sonsuzluk hiyerarşisini içerecek şekilde ayarlayabilirken, sezgiciler sonsuzluğun en düşük derecesinde durmak zorundadırlar ve dolaylı bir sonuç olarak reel sayıların bazı klasik yasalarını dahi terk edebilmektedirler. Mantıksalcılık ve sezgicilik arasındaki modern tartışma özünde sonsuzluk hakkındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanır.

Hilbert'in adıyla ilişkilendirilen formalizm, mantıksalcıların kontrolsüzce tümellere başvurmasından rahatsızlık duyması ile sezgicileri hatırlatır. Fakat formalizm, sezgiciliği de tatmin edici bulmaz. Bu durum iki karşıt nedenden kaynaklanabilir. Formalist, mantıksalcı gibi, klasik matematiğin zayıflatılmasına itiraz edebilir veya eski nominalistler gibi soyut nesnelere varlığını, sınırlandırılmış anlamıyla zihin ürünü olsalar bile kabul etmeyi reddedebilir. Sonuç aynıdır: formalist klasik matematiği önemsiz notasyonların oyun alanı yapmaya devam eder. Notasyonların bu oyunu hala faydalı olabilir — fizikçiler ve teknologlar için bir koltuk değneği olarak iş gördüğünü çoktan kanıtladı. Fakat faydanın, düz anlamda, anlamlılığı ima etmesine gerek yoktur. Ayrıca, matematikçilerin, teoremler üretmedeki ve vardıkları sonuçları uzlaştırmak için nesnel temeller bulmadaki bariz başarısının da anlamlılığı ima etmesine gerek yoktur. Çünkü, matematikçiler arasındaki mutabakatın uygun bir zemini basitçe, notasyonların kullanıma dair kurallarda bulunabilir; bu var olan sentaktik kurallar, notasyonların kendilerinden farklı olarak oldukça anlamlı ve anlaşılırdır.³

Sahip olduğumuz bu ontoloji türünün—özellikle matematikle olan bağlantısında, bu sadece bir örnek olsa da —önemli sonuçları olabileceğini savundum. Peki, rakip ontolojiler arasında nasıl hüküm vereceğiz? Cevap kesinlikle “Var olmak, bir değişkenin değeri olmaktır” semantik formülünde yatmıyor; hatta bu formül, tam tersine, verili bir görüş veya doktrinin, önceki bir ontolojik ölçüte uygunluğunu belirlemede iş görür. Bağlı değişkenlerin ontoloji ile olan ilişkisine, neyin var olduğunu bilmek için başvurmayız —bize veya başkasına ait—verili bir yorum veya doktrinin, var olduğunu söylediği şeyi bilmek için bu ilişkiye başvururuz ve bu daha çok, dili içine alan oldukça yerinde bir sorudur. Oysa neyin var olduğu başka bir sorudur.

---

³ Bkz. Goodman ve Quine, “Steps toward a constructive nominalism,” *Journal of Symbolic Logic*, vol. 12 (1947), pp. 97-122

Var olan şey üzerine tartışırken, hala semantik düzlemde çalışmak için birtakım nedenler mevcuttur. Bu nedenlerden biri, yazının başında belirtilen zorluktan kurtulmaktır: Bay X'in kabul ettiği ve benim etmediğim şeylerin var olduğunu reddedebilmemde yaşadığım zorluk, kendi ontolojime bağlıdır; Bay X'in ontolojisine karşı olduğum sürece, bağlı değişkenlerimin, Bay X'in ontolojisine ait olup, benimkinde olmayan varlıklara gönderimde bulunmasına izin veremem. Fakat tutarlı bir şekilde Bay X'in kabul ettiği ifadeleri belirleyerek, anlaşmazlığımızı tarif edebilirim. Benim ontolojim dilsel biçimleri veya en azından somut yazılar ve ifadeleri kabul ettiği sürece, Bay X'in cümleleri hakkında konuşabilirim.

Semantik düzleme geri dönmemizin bir başka nedeni tartışabileceğimiz ortak bir zemin bulmaktır. Ontolojiye dair uzlaşmazlık, kavramsal şemalara dair temel uzlaşmazlığı içerir; Temeldeki bu uzlaşmazlıklara rağmen, Bay X ve ben şunu keşfederiz: kavramsal şemalarımız ara ve üst katlarda yeterince bir araya gelerek politika, hava durumu ve özellikle dil gibi konularda başarılı bir şekilde iletişim kurabilmemize olanak tanır. Ontoloji hakkındaki temel tartışmamız, kelimeler ve onlarla ne yapacağımıza dair semantik bir tartışmaya dönüştürülebildiği ölçüde, dögüsel argüman safatasına [*question-begging*] düşmemiz geciktirilebilir.

Bu nedenle, ontolojik tartışmanın, dil üzerine bir tartışmaya dönüşmesi şaşırtıcı değildir. Fakat buradan, var olan şeyin varlığının kelimelere bağlı olduğu sonucunu çıkarmamalıyız. Sorunun semantik terimlere dönüştürülüyor olabilmesi, onun dilsel olduğu anlamına gelmez. Napoli'yi görme, "Napoli'yi görüyor" kelimelerinin önüne eklendiğinde doğru bir cümle oluşturmayı sağlayan bir ismi taşır; yine de Napoli'yi görme dilsel bir şey değildir.

Bana göre, bir ontolojiyi kabul etmemiz, prensip olarak bilimsel bir teoriyi, örneğin bir fizik sistemini kabul etmemizle benzerdir: en azından mantıklı olduğumuz müddetçe, ham deneyimin

düzensiz parçalarının ona sığdırılabildiği ve ona göre düzenlenebildiği en basit kavramsal şemayı benimseriz. Ontolojimiz, en geniş anlamıyla bilime uygun olacak bütün kavramsal şema üzerinde karar kıldığımızda, ontolojimiz belirlenmiş olur; ve kavramsal şemanın herhangi bir kısmının rasyonel bir şekilde inşasına dair meseleler, biyoloji veya fizikle ilgili kısmı mesela, bütünü rasyonel inşasına dair meselelerden türsel olarak farklı değildir. Belirli bir bilimsel teori sisteminin kabulü ne derece dilsel bir mesele ise bir ontolojinin kabulü de o derece bir dilsel meseledir a—fazlası değil—.

Fakat kavramsal şemaların oluşumunda yönlendirici bir ilke olarak basitlik, net ve açık bir fikir değildir ve ikili veya çoklu ölçütler sunabilir. Örneğin, dolaysız deneyimin anbean raporlanmasına uygun en ekonomik kavramlar kümesini bulduğumuzu düşünün. Varsayalım ki bu şemadaki varlıklar – bağlı değişkenlerin değerleri- duyuların veya düşünümün bireysel, öznel olayları olsun. Yine de kuşkusuz ki dışsal nesnelere hakkında konuşuyormuş gibi görünen fizikalist bir kavramsal şemanın, raporlarımızın genelini basitleştirmekte büyük avantajlar sağlayacağını fark etmeliyiz. Dağınık halde olan duyusal olayları toplayıp, onlara bir nesnenin algısı olarak yaklaşınca, deneyim akışımızın karmaşıklığını, kontrol edilebilir bir kavramsal basitliğe indirgeriz. Basitlik kuralı gerçekten de duyu verisini nesneye tahsis etmedeki yönlendirici maksimizimizdir: önceki ve sonraki yuvarlak duyu verisini, genel dünya görüşümüzdeki maksimum basitlik kuralına uygun bir şekilde, aynı peni denilen şeyle veya iki farklı peni denilen şeyle ilişkilendiriyoruz.

Burada, iki rakip kavramsal şemaya sahibiz: fenomenalistik olan ve fizikalistik olan. Hangisi hüküm sürmeli? İkisi de birtakım avantajlara sahip ve ikisi de kendine özgü bir tür basitliğe sahip. Bana göre her biri geliştirilmeyi hak ediyor. İkisinin de farklı anlamlarda da olsa daha temel olduğu iddia edilebilir: biri epistemolojik olarak, diğeri fiziksel olarak.

Fiziksel kavramsal şema, çok sayıda dağınık duyu olayını nesne denilen tekil şeylerle ilişkilendirme biçimi sayesinde, deneyime dair anlatımımızı basitleştiriyor; yine de fiziksel nesnelere ilgili her bir cümlenin, bu cümleler istenildiği kadar eğip bükülsün ve karmaşıklaştırılsın, fenomenalistik dile çevrilmesi olanaksızdır. Fiziksel nesnelere, irrasyonel sayıların, aritmetiğin yasalarını basitleştirdiği gibi, deneyim akışına dair anlatımımızı tamamlayan ve basitleştiren, postüle edilmiş varlıklardır. Yalnızca rasyonel sayıların temel aritmetiğine ilişkin kavramsal şema açısından, daha geniş kapsamlı olan rasyonel ve irrasyonel sayıların aritmetiği kullanışlı bir mit konumundadır; bu mit öne sürülen lafzi gerçekten (yani rasyonellerin aritmetiğinden) daha yalındır ve yine de bu lafzi gerçeği dağılmış bir kısım olarak içerir. Aynı şekilde, fenomenalistik bir bakış açısından fiziksel nesnelere kavramsal şeması kullanışlı bir mittir; bu mit, öne sürülen lafzi gerçekten basittir ve yine de bu lafzi gerçeği dağılmış bir kısım olarak içerir.

Peki şimdi fiziksel nesnelere sınıfları ve nitelikleri ne olacak? Fizikalistik kavramsal şemanın kendisi fenomenalizm için ne derece mitse, platoncu bir ontoloji türü de katı bir fizikalistik kavramsal şema açısından o derece mittir. Bu yüksek mit, fiziğe dair açıklamalarımızı basitleştirdiği sürece iyi ve kullanışlıdır. Matematik, bu yüksek mitin ayrılmaz bir parçası olduğundan, bu mitin fiziksel bilim için faydası yeterince açıktır. Yine de bunu bir mit olarak belirtirken, formalizm adı altında bahsettiğim matematik felsefesini tekrarlamış oluyorum. Fakat benim mevcut önerim, fiziksel kavramsal şemaya karşı bir formalizm biçiminin, saf estetikçi ya da fenomenalist tarafından da eşdeğer bir makullük ile benimsenebileceğidir.

Matematiğin miti ve fiziğin miti arasındaki analogi, bazı ek ve belki de tesadüf eseri yollarda, oldukça güçlüdür: Mesela, yüzyılın dönümünde, Russell paradoksunun keşfi ve küme teorisindeki çelişkilerin, matematiğin temellerine dair yarattığı krizi düşünün. Bu çelişkiler

sezgisel olmayan ve konuya özgü [*ad hoc*] araçlarla yok edilmeliydi; burada matematiksel mit yaratma sürecimiz kasıtlı bir hale dönüştü ve herkes için belirgin oldu. Peki ya fiziğinki?. Işığın dalga ve parçacık bazlı açıklamaları arasında bir çatışma/çelişki /antinomi ortaya çıktı ve eğer bu başlı başına Russell'in paradoksu gibi bir çelişki değilse, bana göre bunun tek nedeni, fiziğin matematik gibi tamamlanmış ve bütünsel olmamasıdır.

Aynı şekilde, Gödel'in 1931'deki aritmetiğin karar verilemez ifadeleri içermek zorunda olduğuna dair kanıtı nedeniyle matematiğin temellerinde ortaya çıkan ikinci büyük modern kriz, fizikteki karşılığını Heisenberg'in belirsizlik ilkesinde buldu.

Önceki sayfalarda, belirli ontolojileri savunan bazı yaygın argümanların safсата olduklarını gösterme sorumluluğunu üstlendim. Dahası, bir teorinin ontolojik yükümlülüklerini belirleyecek açık bir ölçüt geliştirdim. Fakat hangi ontoloji gerçekten benimsenmeli sorusu, hala cevaplanmaya açık bir soru ve en bariz yol gösterici, hoşgörü ve deneysel bir ruhtur. Fizikalistik kavramsal şemanın ne derece fenomenalistik kavramsal şemaya indirgenebileceğine elbette bakalım, yine de fizik doğal olarak,—bütünüyle indirgenebilir olsa bile— bütünüyle indirgenebilir olmayan bir araştırma sürecini de gerektirir. Doğa biliminin, nasıl veya ne ölçüde platoncu matematikten bağımsız olabileceğine bakalım; fakat matematiği izleyip onun platoncu temellerini de didikleyelim.

Bu farklı amaçlara en iyi biçimde uyan farklı kavramsal şemalar arasından birisi, fenomenalistik olan, epistemolojik olarak öncelikli olduğunu iddia eder. Fenomenalistik kavramsal şema açısından, fiziksel ve matematiksel nesnelere ontolojileri mittir. Fakat mitin niteliği görecelidir

ve göreceli burada epistemolojik anlamdadır. Bu bakış açısı, çeşitli amaç ve çıkarlarımızdan birine uygun olan pek çoklarından birisidir.

Willard V.Quine

Harvard University